

**Lokalne umeritvene transformacije.** Zapišemo:

$$\begin{aligned}\vec{B} &= \nabla \times \vec{A} \\ \vec{E} &= -\nabla \phi - \frac{\partial \vec{A}}{\partial t} \\ \vec{F} &= e\vec{E} + \vec{r} \times \vec{B}\end{aligned}$$

Vemo, da je  $\vec{A}$  nedoločen do gradijenta neke funkcije. Lokalna umeritvena transformacija torej pomeni, da mu prištejemo nek gradient.

$$\begin{aligned}\vec{A}' &= \vec{A} + \nabla \Lambda(\vec{r}, t) \\ \phi' &= \phi - \frac{\partial \Lambda}{\partial t}\end{aligned}$$

Ko to vstavimo v Schrödingerjevo enačbo, dobimo enačbo za  $\psi'$ :

$$i\hbar \frac{\partial \psi'}{\partial t} = \frac{(\vec{p} - e\vec{A}')^2}{2m} \psi' + e\phi' \psi'$$

**Globalna umeritvena transformacija.** Uporabimo nastavek

$$\psi' = e^{i\delta(\vec{r}, t)}$$

Ko ga vstavimo v Schrödingerjevo enačbo, dobimo:

$$i\hbar \frac{\partial}{\partial e} \psi = \frac{1}{2m} \sum_{\alpha} \left( -i\hbar \frac{\partial}{\partial x_{\alpha}} + \left( eA'_{\alpha} - \hbar \frac{\partial \delta}{\partial x_{\alpha}} \right) \right)^2 \psi + e\phi' \psi$$

Ko to rešimo, ugotovimo, da mora biti  $\delta(\vec{r}, t) = \frac{e}{\hbar} \Lambda$ . Tako imamo za  $\psi$  in  $\psi'$  enako enačbo in velja:

$$\begin{aligned}\psi' &= e^{i\frac{\hbar}{e} \Lambda} \psi \\ \vec{A}' &= \vec{A} + \nabla \Lambda(\vec{r}, t) \\ \phi' &= \phi - \frac{\partial \Lambda}{\partial t}\end{aligned}$$

**Aharonov-Bohmov pojav.** Zamislimo si elektron v ravnini, skozi katero teče tuljava. Znotraj tuljave je polje enako  $\vec{B}$ , zunaj pa 0, vendar ima še vedno magnetni potencial, ki lahko vpliva na elektron.

$$\begin{aligned}\vec{B} &= \nabla \times \vec{A} = 0 \\ \vec{A} &= \nabla \Lambda \neq 0 \\ \Lambda(\vec{r}) &= \lambda(\vec{r}_0) - \int_{\vec{r}_0}^{\vec{r}} \vec{A}(\vec{R}) d\vec{R}\end{aligned}$$

Mislimo si, da integral od  $\vec{r}_0$  do  $\vec{r}$  poteka po neki poti - ker je  $\vec{A}$  očitno potencialno polje, izbira poti ni pomembna. Poglejmo dva primera:  $\vec{B} = 0, \vec{A} \neq 0$  in  $\vec{B} = 0, \vec{A} = 0$ .

Prvi primer:

$$i\hbar \frac{\partial \psi_A}{\partial t} = \frac{(\vec{p} - e\vec{A})^2}{2m} \psi_A + V \psi_A$$

Tega ne znamo, zato si najprej oglejmo drugi primer:  $\vec{A} = 0$ . To je sicer popolnoma nemogoče, vendar nam bo pomagalo pri računanju.

$$i\hbar \frac{\partial \psi_0}{\partial t} = \frac{p^2}{2m} \psi_0 + V \psi_0$$

Lahko si zamislimo, da smo naredili transformacijo  $\vec{A}' = \vec{A} + \nabla(-\Lambda) = 0$

$$\psi_A(\vec{r}, t) \exp \left( i \frac{e}{\hbar} \int_{\vec{r}_0}^{\vec{r}} \vec{A}(\vec{r}') \cdot d\vec{r}' \right) \psi_0(\vec{r}, t)$$

. Mislimo si, da mora elektron priti okoli območja z neničelnim  $\vec{B}$  - od točke I do točke II. V to ga "prisilimo" tako, da iz teh točk napeljemo žici, skozi kateri teče kot  $I$ . Okoli magnetnega polja lahko gre elektron po levi ali po desni (pot 1 ali pot 2). Zaradi kontinuitete velja:

$$\psi_{\text{II},0} = \psi_1 + \psi_2, \quad \vec{B} = 0, \vec{A} = 0$$

Če elektrona ne motimo, ga torej do točke II pride toliko, kolikor ga je šlo skupaj po levi in po desni. Zdaj naj bo  $\vec{B} \neq 0$  in  $\vec{A} \neq 0$ . Velja:

$$\psi_{\text{II},B} = e^{i\delta_1} \psi_1 + e^{i\delta_2} \psi_2$$

$$\delta_{1,2} = \frac{e}{\hbar} \int_{\gamma_1, \gamma_2} \vec{A}(\vec{r}) \cdot d\vec{r}$$

Izpostavimo  $e^{i\delta_2}$ :

$$\psi_{\text{II},B} = e^{i\delta_2} (e^{i(\delta_1 - \delta_2)} \psi_1 + \psi_2) \approx$$

Predpostavimo  $\psi_1 \approx \psi_2$

$$\approx e^{i\delta} (1 + e^{i(\delta_1 - \delta_2)}) \psi_2$$

$$\delta = \delta_1 - \delta_2 = \frac{e}{\hbar} \oint \vec{A} \cdot d\vec{r} = \frac{e}{\hbar} \iint \nabla \times \vec{A} \cdot d\vec{S} = \frac{e}{\hbar} \iint \vec{B} \cdot d\vec{S} = \frac{e}{\hbar} \Phi_B$$

Sledi:

$$\frac{I_B}{I_0} = \frac{|\psi_{\text{II},B}|}{|\psi_{\text{II},0}|} = \frac{1}{4} |1 + e^{i\frac{e}{\hbar} \Phi_B}| = \cos^2 \left( \frac{e}{2\hbar} \Phi_B \right)$$

Maksimume dobimo, ko je

$$\frac{e}{\hbar} \Phi_B = 2\pi n, \quad n \in \mathbb{N}$$

$$\Phi_B = \frac{2\pi\hbar}{e} n = \frac{h}{e} n$$

Označimo  $\Phi_0 = h/e$ . V primeru superprevodnika je  $e = 2e_0$ , torej je najmanjši možni magnetni pretok skozi superprevodnik najmanj  $h/2e_0 \sim 10^{-19}$  T.

**Superprevodnik.** Ima sledeče lastnosti:

1.  $B = 0$ . Temu pravimo Meissnerjev pojav, zato je superprevodnik idealen diamagnet. Na to lastnost superprevodnika se lahko vedno zanašamo (jo je pa precej težko dokazati).
2.  $R = 0$ . V njem ni opaznega upora, je idealen prevodnik.
3. Energijska vrzel med valenčnim in prevodnim pasom ima neke posebne lastnosti.
4. Levitacija. Ko je superprevodnik dovolj ohljen ( $T < T_c$ ), znotraj njega ni magnetnega polja, skozi določene "luknje" pa še vedno teče magnetni pretok, ki je celi večkratnik osnovnega magnetnega pretoka  $n\Phi_0$ . Polje znotraj superprevodnika je enako 0, ker je superprevodnik ustvaril nasprotno polje, in sicer tako, da je okoli "luknenj" stekel tok. Tako v superprevodniku nastane nekakšna obratna slika magneta.